

מינהל מחקר וכלכלה
משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה

צרכנות "עשה זאת בעצמך" Do It Yourself (DIY) –

רוני בר צורי

על המחברת

רוני בר צורי, מרכזת מחקרי צרכנות במינהל המחקר והכלכלה בתמ"ת.

תוכן עניינים

עמ' 3	תמצית ועיקרי הממצאים
עמ' 5	פרק א. רקע, מטרות ומתודולוגיה
עמ' 11	פרק ב. מבנה שוק DIY
עמ' 12	פרק ג. המניעים לביצוע עצמי של שיפוץ ועבודות תחזוקה בבית
עמ' 15	פרק ד. היקף ומאפיינים עיקריים של אוכלוסיית המשפצים בעצמם
עמ' 19	פרק ה. עבודות DIY לסוגיהן השונים
עמ' 21	פרק ו. הוצאות משקי הבית על שיפוצים עצמיים

תמצית ועיקרי הממצאים

המושג: "עשה זאת בעצמך" (Do it yourself -DIY), מציין יצירה או תיקון של משהו ללא עזרת מומחה או איש מקצוע בתחום, ובסקר שערכנו הוא מתייחס לתחזוקה עצמית של הבית וכולל את כל סוגי עבודות התיקונים, השיפוצים, השיפורים והתחזוקה העצמית של מקום המגורים הכוללים: סיוד וצביעה, תיקוני חשמל, אינסטלציה, בניה ושיפוץ בבית, בחדרי אמבטיה, בניית קירות גבס התקנת דלתות, חלונות וכד'.¹

הסקירה על צרכנות "עשה זאת בעצמך", מהווה חלק ממערך עבודות הנערכות במינהל המחקר והכלכלה בתמ"ת שעניינן צרכנות ותחרות בשוקים שונים, והיא נועדה ליצור תשתית נתונים ראשונית על דפוס צריכה של "עשה זאת בעצמך" ואוכלוסיית הצרכנים שלו בישראל. הניתוח מתבסס על סקר בנושא: "עשה זאת בעצמך" שנערך בספטמבר 2009, על מדגם מייצג של האוכלוסייה הבוגרת (+18) בישראל, וכלל 1,050 ראיונות טלפון.

עיקרי הממצאים

- 731 אלף משקי בית, כ- 35% ממשקי הבית בישראל, ערכו בעצמם שיפוצים שונים בדירות ובבתי מגוריהם בשנת 2009.
- בנוסף להם, כ- 155 אלף משקי בית (7.4%) ערכו בעצמם עבודות תחזוקה ושיפוץ בבתיים ב- 2008.
- סך ההוצאה השנתית ב- 2009 של משקי בית ששיפצו ותיקנו בעצמם את מגוריהם נאמד בכ-1.1 מיליארד שקלים, ובממוצע למשק בית 1,500 שקלים בשנה.
- השעור הגבוה ביותר של משפצים בעצמם נמצא בקרב האוכלוסייה החרדית ש-50.9% ממשקי הבית בה ערכו תיקונים ושיפוצים בבתיים בעצמם. נטייה זו מוסברת על רקע מסורת, הקיימת באוכלוסייה זו, להתחדשות ושיפוץ הבית לפני החגים החשובים- פסח וראש השנה. מגבלות תקציב, של חלק ניכר מהאוכלוסייה החרדית, מקשות על מסירת ביצוע השיפוץ לגורמים מקצועיים ומכאן - לשעור הגבוה של המשפצים בעצמם.

¹ הניתוח מתייחס לכל העבודות שאדם מבצע בעצמו בבית, ומראש מתייחס לבית ולא לעבודות בתחום הגיבון

- 67.6% ממי ששיפצו בעצמם את ביתם בשנה האחרונה, השיבו שעשה זאת מטעמי חיסכון, שכן העשייה העצמית זולה יותר מהזמנת בעלי מקצוע לביצוע².
- 45.8% השיבו ששיפצו בעצמם את ביתם שכן הם נהנים לעשות בעצמם דברים שונים בבית. 24.7% השיבו כי: "אני עושה את השיפוצים יותר טוב מבעלי המקצוע", ועוד 10.3% השיבו כי הם מבצעים בעצמם את העבודות בביתם בשל העיכובים בביצוע עבודות שיפוץ ע"י אנשי המקצוע.
- הנטייה לבצע שיפוץ עצמי במקום המגורים קטנה עם הגיל, ועומדת על 24.8% של משפצים בעצמם בקרב בני 55+ לעומת 38.9% בקרב בני 35-54 ו-41.0% בקרב צעירים עד גיל 34.
- שעור גבוה יחסית ממי ששיפצו בעצמם את ביתם בשנה האחרונה, נתגלה בקרב משקי בית של משיבים גברים לעומת נשים: 39.6% לעומת 31.2% בהתאמה.
- הנטייה לשיפוץ עצמי עולה ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר והיא מגיעה ל-40.0% בקרב בעלי 14+ שנות לימוד לעומת 28.1% בקרב בעלי עד 11 ש"ל.
- השיפוץ הנפוץ ביותר בביצוע עצמי הוא של עבודות סיווד וצבע, שנעשו בידי 64.9% ממי שערכו שיפוצים בביתם.
- העבודות האחרות, הנפוצות בשכירות נמוכה יחסית, הן עבודות הקשורות בתיקונים בחדרי אמבטיה 37.1%, תיקוני חשמל 26.4% ועבודות עץ למיניהן 20.4%. הסוגים האחרים של שיפוץ עצמי ותיקונים בבית אינם נפוצים ביותר, והם כוללים בניית קירות גבס 3.9% ועבודות שונות, בהן: הדבקת טפטים 5.2% שהפכו למוצר אופנתי לאחרונה.

² סה"כ התשובות לגבי מניעי השיפוץ גבוה מ-100.0% שכן ניתן היה להשיב יותר מתשובה אחת.

פרק א' – רקע, מטרות ומתודולוגיה

רקע

מינהל מחקר וכלכלה בתמ"ת עוסק, בין יתר תחומי עיסוקיו, בניתוח ההתפתחויות בשוק העבודה, ניתוח הכולל מעקב אחר שווקים חדשים, סביבות עבודה מתפתחות ודפוסי העסקה חדשים. הסקירה על שוק "עשה זאת בעצמך" ודפוסי הצריכה בשוק זה, מציגה ניתוח של תחום מתפתח זה.

המושג: עשה זאת בעצמך (Do it yourself -DIY), מציין יצירה או תיקון של משהו ללא עזרת מומחה או איש מקצוע בתחום, ומתייחס, החל משנות ה-50, לשיפוצים ושיפורים הנעשים ללא עזרת גורמי מקצוע בבית, בדירה, בסביבת המגורים, ברכב, בפריטים הקשורים בתחביבים ועוד.

Do it yourself (DIY) is a term used to describe the creation, alteration or reparation of something without the aid of experts or professionals

הגדרה הרלבנטית לעניין תחזוקת הבית, רואה בפעילות - DIY כל סוגי המעורבות האישית בתחזוקת מקום המגורים: דירה או בית: personal involvement in home or apartment upkeep). לפי הגדרה זו, מבצעי "עשה זאת בעצמך", הם מי שעורכים בעצמם תיקונים ושיפורים של מקום מגוריהם: work on their own maintenance and repair work at their dwelling : הפעילות של תחזוקה עצמית של הבית, שיפורו ושיפוצו נכללת בענף HIR- :

HOME IMPROVEMENT RETAIL -HIR, הכוללת את כל סוגי עבודות התחזוקה העצמית של התקנת דלתות, חלונות, מוצרי חשמל, מוצרי בניין, שיפוץ חדרי אמבטיה בניית קירות גבס וכד'.

התפתחויות ומגמות בשוק DIY

בשנות ה-70 התרחבה פעילות DIY, כחלק מתפיסת עולם המטיפה להתקרבות לעולם המעשה באמצעות עשייה עצמית, והיא קשורה לאידאולוגיה היוצאת נגד ריחוק בעלי ההשכלה מהעולם המעשי ואי-הקניית כישורים פרקטיים במהלך שנות הלימודים. גישה זו מדגישה את הניגוד בין קניה של פריט מוכן לבית או עבודה שנעשתה ע"י גורם מקצועי, לבין DIY, ומשבחת את ה"עשייה העצמית לבית".

הסיבות להתרחבות שוק DIY

מעבר להיבט האידאולוגי-פילוסופי, התפתחויות חברתיות וכלכליות שונות האיצו את התפתחות שוק DIY שהעיקריות שבהן היו:

א. סיבות כלכליות:

1. סיבות הקשורות לשוק הנדל"ן ורכישת הדירות, בהן שיעורי הריבית הנמוכים על משכנתאות, עד לאחרונה, הגבירו את מגמת השקעה בנדל"ן על חשבון ניירות ערך. אפשרויות מימון נוחות וזולות אפשרו לאנשים לרכוש דירות ובתים בקלות יחסית. חלק ניכר ממקבלי המשכנתאות לדירות, משתמשים בכסף לצורך הרחבת בית קיים או שיפוץ מסיבי של הדירה שקנו, בהיות קניית בית, השקעה לטווח ארוך בד"כ. ההשקעה הראשונה בעת רכישת בית חדש הינה בשיפור חזותו (אפילו ברמת העיצוב החיצוני הפשוט) על מנת שישקף את טעמו האישי של הקונה.
2. השוק הוא "recession proof", שכן בבית, דברים תמיד נשברים ומצריכים תיקון.
3. פרויקטי DIY הם זולים יחסית, מהירים ומעלים את ערך סביבת המגורים.

ב. סיבות חברתיות תרבותיות:

1. התפתחות מודעות לעיצוב הבית בעקבות השפעות של גורמים חיצוניים כגון תוכניות טלוויזיה, מגזינים וחנויות ה-DIY עצמן. המיקוד הגובר בבית ובסביבתו, הוביל להתפתחות מגמת "homing" ולגשוג במגוון של מוצרים, פרסומים וספרי הדרכה בתחום. רשתות ה-DIY מצידן, השכילו להקל על הצרכנים באמצעות ייעוץ ושרותי עיצוב חנם.
  2. חשיפה למגוון עיצובים בעקבות גידול תרבות הפנאי והאפשרות לשוטט בשווקים מיוחדים לעתיקות, שוקי פשפשים.
  3. התרחבות השיטוט באינטרנט המאפשר לכל אדם להגיע למידע מקצועי מגוון המקל על ביצוע השיפוץ באופן עצמאי.
- בהקשר זה יש לציין את התגברות השפעות הנשים על הענף. יציאת נשים לעבודה, המעצימה את כוחן בקבלת החלטות במשק הבית, מעבר לקניית מזון ואופנה, באה לביטוי גם בקבלת החלטות משמעותיות בתחום ה-DIY – משבצת שהייתה תפוסה, בשנים קודמות, ע"י גברים בעיקר (סקר של ACNILSEN בקנדה, 2005).

ג. סיבות טכניות

1. תהליכי השיפוץ מתקצרים ונהיים פחות מסובכים לשימוש הודות לפתוח חומרים חדשים .
2. הצרכן מבצע מחקר מקדים של DIY, בחנויות או באמצעות שיטוט באינטרנט, המקנה לו ביטחון לבצע עבודות מסובכות, לכאורה, בעצמו בבית.

ההתפתחויות המאוחרות בשוקי DIY העולמי

כתוצאה מהסיבות שפורטו לעיל, חל גידול בסחר בתחום שהתבצע באמצעות חנויות לציוד כבד ועץ, אשר החלו להתרחב תוך הוספת מגוון מוצרים הקשורים בשיפוץ ושיפור חזות הבית. בהמשך הופיעו רשתות שהתמחו בתחום והציגו מחירים תחרותיים. רשתות אלו הגיעו למלוא פריחתן בשנות ה-90 שבהן הרשתות פתחו מרכזי DIY ענקיים כגון אלו הקיימים כיום בארה"ב, בגרמניה, בבריטניה ובצרפת .

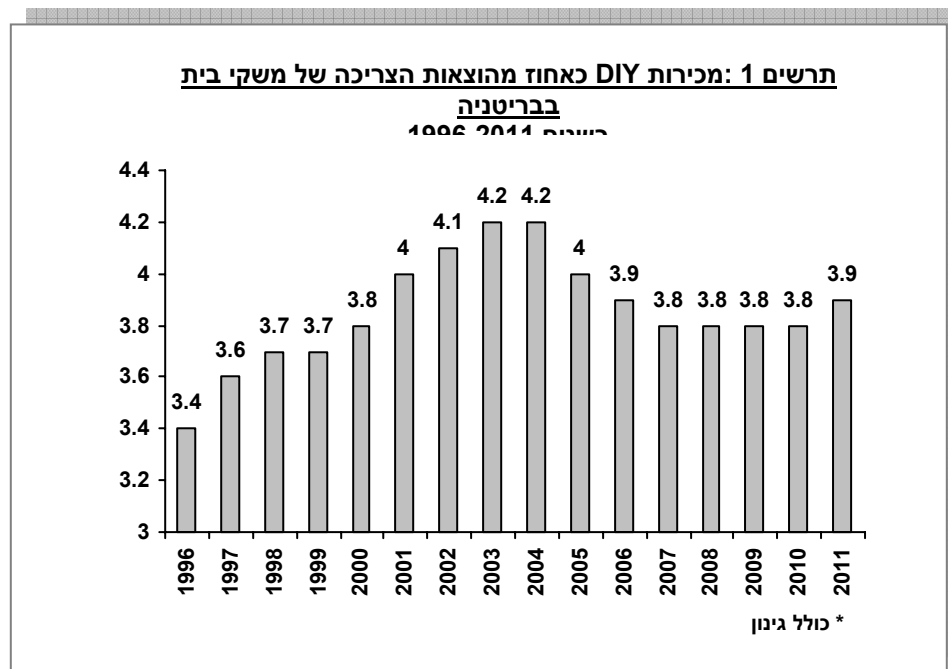
רשת **The home depot** היא רשת הקימעונאות הגדולה בעולם בתחום שיפור הבית. היקף מכירותיה הגיע לכ-60 ביליון \$ בשנה, ויש לה מעל 1500 חנויות בארה"ב קנדה ומקסיקו (נילסן, 2005).

בעשור האחרון, השוק המשיך לצמוח, במקביל לצמיחה הכלכלה העולמית.

ב-2005 צמח שוק DIY האירופאי בשיעור של 2.2%, וערכו הכספי עמד על 126 \$ ביליון אירו. השווקים המובילים באירופה הם: גרמניה, בריטניה וצרפת, ואילו השווקים בעלי שיעור הצמיחה הגבוה ביותר היו: פולין ורוסיה. צבעים ומוצרי עיצוב הן הקטגוריות שהראו את שיעורי הצמיחה הגבוהים ביותר בתקופה שבין 1999-2004 : 17% צמיחה. (מצגת מינהל, 2008)

בבריטניה, שוק DIY הקמעונאי הוגדר כשוק הרביעי בגודלו לאחר מזון, ביגוד והנעלה ומוצרי חשמל. בשנים 1993--2003 הכפילו עצמן מכירות הענף פי 2, וערכו ב-2004 עמד על 22 ביליון אירו.

אולם נתח הוצאות משקי בית על DIY בבריטניה, צפוי לרדת בשנים הבאות ר' תרשים 1

בארה"ב, ענף ה-DIY זוהה כדינאמי ביותר מבין ענפי הכלכלה, בין היתר, עקב אסונות טבע (סופות, שטפונות, שריפות) הפוקדים את המדינה בכל כמה שנים, וגורמים לנזקים חמורים, כולל נזקים בבתי מגורים. התושבים מנסים להתגבר על מסכת הפגעים בעצמם, שכן לא תמיד יש להם כיסוי ביטוחי לנזקים, או שהביטוח אינו מכסה את מלוא הנזק ועליהם להשלים את התיקונים בעצמם. גם המדינה אינה לוקחת על עצמה שיקום מלא של הנזקים ברמת הפרט. סך המכירות בענף ב-2007 הגיע ל-\$297 ביליון, ושיעור הצמיחה הממוצע בענף בין השנים 1999-2004 עמד על 8%.

בשנת 2007 הסתמן שינוי במגמת הגידול באירופה בשוק ה-DIY, בשל הנטייה לעבור משיפוץ עצמי, בעיקר בתחום הצביעה וסיוד הבתים והדירות, שנמנה על אחד מסוגי ה-DIY היותר רווחים, לצביעה ע"י אנשי מקצוע: פחות צרכנים היו מעוניינים לשפץ בעצמם, והעדיפו להעביר את העבודה למקצוענים, בין היתר, הודות לכניסת עובדים זולים ממזרח אירופה ומאפריקה, שהוזילו מאד את עלויות השיפוץ.

לאחרונה, עקב המשבר בכלכלה העולמית (ובשוקי הנדל"ן), נוצר צורך בצמצום הוצאות של משקי הבית. במצבי מיתון, אנשים נוטים לבצע עבודות שיפוץ ושיפור בבית באופן עצמאי ולא לשכור שירותים חיצוניים יקרים. תרמה למגמה זו גם העובדה, כי אחד התחומים הנפגעים לראשונה מצמצומים בהוצאות הוא צמצום הוצאות הנובעות מזמן פנוי כגון: מסעי קניות, בילוי, קולנוע, מסעדות. הזמן שנותר הופנה לפעילויות תחזוקה בבית ובסביבת המגורים. אולם חל שינוי באופי הפרויקטים של השיפוץ: במקום לממן שיפוצים יקרי ערך, פונים יותר לביצוע "עבודות עיצוב קוסמטיות" של צביעה, טפטים וחיפויים לקירות בשיטת DIY (ר' מצגת, מינהל), ומעבר לכך, המגמה היא לדחות את עריכת השיפוצים המקיפים יותר בבית "עד שירווח".

מטרות ומתודולוגיה

הסקירה על צרכנות "עשה זאת בעצמך", מהווה חלק ממערך עבודות הנערכות במינהל המחקר והכלכלה בתמ"ת שעניינן, כאמור, צרכנות ותחרות בשווקים שונים, והיא נועדה ליצור תשתית נתונים ראשונית על שוק "עשה זאת בעצמך" ואוכלוסיית הצרכנים שלו בישראל. נתוני DIY מתבססים על סקר אומניבוס שנערך בספטמבר 2009, על מדגם מייצג של האוכלוסייה הבוגרת (+18) בישראל, וכלל 1,050 ראיונות טלפון.

רשימת מקורות :

- סקר ייעודי בנושא "עשה זאת בעצמך" של מינהל מחקר וכלכלה בתמ"ת, מספטמבר 2009 .
- מצגת מינהל המחקר והכלכלה בתמ"ת על שוק "עשה זאת בעצמך" במדינות מערביות (טרם פורסם).
- שיחות עם נציגי התאחדות קבלני השיפוצים בישראל.
- אתרים באינטרנט בנושא שיפוצים .

בסקר הנוכחי, המונח DIY מתייחס לתיקונים, שיפוצים ותחזוקת הבית, הדירה וסביבת המגורים, והוא כולל גם יצירה ובנייה של פריטים באמצעות חלקים קנויים שהפרט, הלא- מקצועי, קונה ויוצר בעזרתם משהו שונה, אחר, לטובת שיפור, תיקון ותחזוקה של מקום מגוריו.

מכלול תחומי השיפוץ העצמי הוגדרו בשאלון הסקר באופן הבא:

”נשאל אותך עכשיו מספר שאלות על תיקונים, שיפוצים ושיפורים שביצעת בבית/בדירה שלך בעצמך. הכוונה לכל סוגי העבודות הבאות שבצעתם במרחב הבית, אתה או משהו מבני המשפחה הגרים אתך בבית, לא בחצר, כולל: צביעה וסיוד של חדרים וקירות, דלתות, חלונות, הדבקת טפטים, שיפוץ חדרי אמבטיה וכל עבודות אינסטלציה-החלפת ברז, פתיחת סתימה בכיור, נזילות, עבודות ריתוך, בניית קירות גבס, בניית דק מעץ, התקנת מדפים, תיקוני חשמל וכד’.”

פרק ב' - מבנה שוק Do It Yourself - , והשחקנים העיקריים בשוק זה

שוק DIY

שוק DIY כולל פרטים ומשקי בית של משתמשים "המוסיפים צבע למקום מגוריהם" במשמעות הרחבה של הביטוי, ואת רשתות שיווק וחנויות המספקות מוצרים וחומרים הנדרשים לצורך זה של תחזוקת הבית. רשתות ה-DIY השכילו לספק ללקוחותיהן חינוך, ייעוץ, תמיכה ושירותי עיצוב, ואילו הצרכנים מצידם, נהנים מחנויות אלו, שבהן מגוון מוצרים המאפשר מציאת רוב המוצרים תחת קורת גג אחת.

בשוק פועלות 2 רשתות גדולות: ACE ו-HOME CENTER, המספקות מגוון רב של שירותים ומוצרים הנדרשים למשפצים תחת קורת גג אחת, כאשר לצידן פועלות מספר רשתות למוצרי צבע (טמבור ואח'), ואילו הענף בכללו בנוי מאלפי קמעונאים קטנים, עם מכירות הפרוסות בנקודות מכירה מרובות, כולל "טמבוריות" עצמאיות, חנויות למוצרי שיפוץ שונים, אינסטלציה, טפטים, נגריות ועוד.

הפעילות בשוק DIY בישראל, מתמקדת בתקופות שלפני החגים, ובעיקר: לפני ראש השנה ופסח, שבהם נהוגה במסורת המקומית התחדשות וטיוב הבית. בנוסף לכך ניכרת פעילות שיפוצים מוגברת גם בחופשת הקיץ, עקב מעבר וכניסה לדירה חדשה המתבצעים בעונה זו, בשל היות תקופה זו תקופה של חופשות שנתיות בארץ בכלל ובמערכת החינוך בפרט. ריכוז השיפוצים בחודשי הקיץ מסייע במניעת פגיעה אפשרית במהלך התקין של הלימודים עקב השיפוצים, והן בגלל שתהליכים הקשורים בייבוש ואוורור הדירה במהלך השיפוץ, מהירים וקלים יותר בעונת הקיץ.

פרק ג' - המניעים לביצוע עצמי של שיפוץ

ועבודות תחזוקה בבית

המרוויינים בסקר התבקשו לציין את הסיבה העיקרית שגרמה להם לערוך את התיקונים/ שיפוצים בביתם בעצמם במהלך 12 החודשים האחרונים.

בניתוח מסוג זה יש להתייחס גם להיבט של מחיר הפנאי עבור הפרטים השונים. נושא זה לא נבדק בסקר הנוכחי, שכאמור נועד לספק התרשמות ראשונית של גודל השוק הנוכחי.

הסיבה הרווחת ביותר, לשיפוצים שערכו המשיבים, היא לדבריהם, הסיבה הכלכלית: 67.6% ממי ששיפץ את ביתו בשנה האחרונה, השיבו שעשו זאת מטעמי חיסכון, שכן העשייה העצמית זולה יותר מהזמנת בעלי מקצוע לביצוע. ואכן, בהשלמה לשאלה זו, משנשאלו האם עשו בעצמכם את התיקונים השיפוצים והשיפורים בבית בשנה האחרונה בגלל המצב הכלכלי הנוכחי, השיבו בחיוב 46.7% מהמשפצים בעצמם.

השלכות המצב הכלכלי על שיפוץ עצמי של מקום המגורים, מוכרות כסיבה מרכזית לשיפוץ בסקרים שונים. כך לדוגמה, בסקר משנת 2005, של חברת ACE, מרשתות ה-DIY הגדולות, השיבו 90% כי ערכו בעצמם את השיפוצים כדי לחסוך כסף³.

סיבה שניה בשכיחותה, שצוינה ע"י 45.8% מהמשיבים בסקר בישראל היתה: "אני נהנה לעשות בעצמי דברים שונים בבית". תשובה זו מבטאת את הצורך בפעילות פיזית של המשיבים, שחלק ניכר מהם מרוחק מעבודה פיזית בחיי היומיום שלהם. העיסוק בתיקון ושיפוץ הבית מאפשר להם לבטא היבטים של יצירתיות שאינם באים למלוא ביטויים בתחומי עיסוקם האחרים. בהקשר זה, תשובתם של 24.7% מהמשיבים כי "אני עושה את השיפוצים יותר טוב מבעלי המקצוע" משלימה את התשובה הקודמת של ההנאה של אדם העושה בעצמו עבודות בביתו, כאשר, לתפיסתו, הוא גם מבצע זאת טוב יותר מאנשי המקצוע בתחום.

³ אף כי קיימים הבדלים בין הסקרים, בניסוח השאלה, כך שההשוואה אינה זהה, סדרי הגודל של התשובות מלמדים כי גם בסקר הנוכחי, השיקול הכלכלי – לחסוך בהוצאות, היה המניע המרכזי לשיפוץ העצמי של הבית.

ההנאה שבשיפוץ העצמי מופיעה בין מכלול מניעי השיפוץ העצמי שמזכירים הנשאלים גם בסקר הנזכר של חברת ACE מ-2005, אף כי מקומו של שיקול ההנאה שבביצוע עצמי, הוא פחות מרכזי מזה שבישראל (אולם כאמור, בשל הבדלי ניסוח, היכולת להשוות בין שעורי התשובות היא מוגבלת).

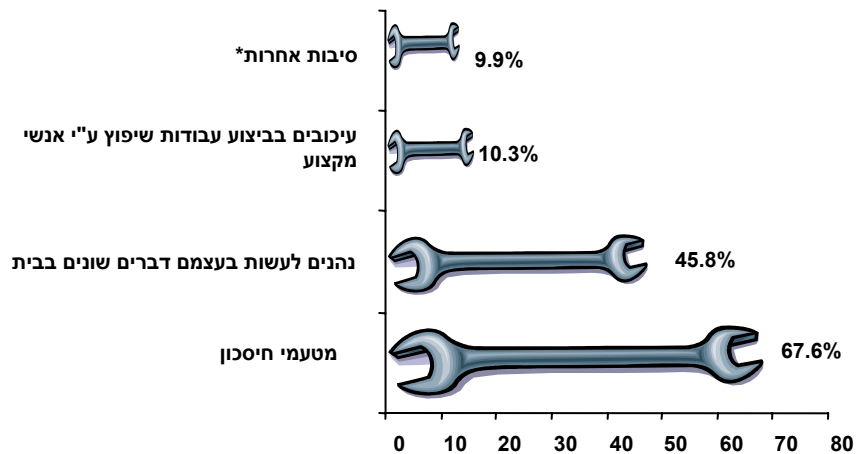
10.3% השיבו בסקר הנוכחי, כי הם עושים בעצמם העבודות בביתם בשל העיכובים בביצוע עבודות שיפוץ ע"י אנשי המקצוע.

נקודה זו נוגעת לשוק קבלני השיפוץ וה"שיפוצניקים" למיניהם, שהינו "שוק פרוץ" (כך על פי הערכת התאחדות קבלני השיפוצים בישראל), בשל העובדה שרק חלק קטן ממי שעוסקים בשיפוצים משתייכים כיום לארגון מוכר, ואילו האחרים-לעיתים קרובות אינם עומדים בלוחות זמנים שנקבעו לביצוע העבודות ובסכומי ההוצאה שנקבעו, ועל כן מלין הציבור, וזאת למרות הניסיון ליצור מסגרת מסודרת לפעילות המשפצים השונים הפועלים בתחום ע"י התאחדות קבלני השיפוצים.

9.9% השיבו שסיבות אחרות גרמו להם לערוך השיפוץ בעצמם, בהן: ידע בתחום, עקב עסוק מקצועי של המשיב או של משהו ממשפחתו בתחום: אבא שלי הוא בעל מקצוע בעצמו, אני צבעי, בעלי היה בנאי.

או שלהערכתם היקף התיקון הנדרש לא היה גדול, כזה שיצריך סיוע של בעלי מקצוע: "זה לא היה רציני, בעלי יכול להתמודד לבד", "נוח יותר לנו לעשות את השיפוצים לבד, אבל לשיפוצים גדולים אנחנו קוראים לבעלי מקצוע", לתת תעסוקה לילדים", או בשל החשש מהכנסת אנשים לא מוכרים לבית: לא להכניס זרים הביתה, וכן מסיבות שונות, אחרות(בהן: שיפוץ עצמי מביא להתאמה מלאה לטעם האישי של בעל הדירה או מי שגר בה, השיפוץ תורם להעלאת ערך הבית ועוד).

הסיבות לשיפוץ עצמי של הדירה/הבית, באחוזים מכל קבוצה

בהן: ידע בתחום, תיקון קטן, חשש מהכנסת עובדים לא מוכרים לבית ועוד

פרק ד' - היקף ומאפיינים עיקריים של אוכלוסיית המשפצים

בעצמם

כ- 731 אלף משקי בית, שהם 35.0% ממשקי הבית, השיבו שערכו שיפוצים ותיקונים בעצמם בדירות מגוריהם ב-12 החודשים האחרונים. סדר גודל זה דומה להיקף משקי הבית ששיפצו בעצמם את בתיהם, בשנים קודמות, בבריטניה, בגרמניה ובספרד שעמד על: 36% 38% ו-37% בהתאמה, ושונה מצרפת שבה השעור היה גבוה יותר ועמד על לכ- 45% TGI EUROPA, TGI BMRB, (2003 MINTEL)⁴

מי שלא ערכו שיפוצים בעצמם בביתם ב-12 החודשים האחרונים, נשאלו האם ערכו שיפוצים כאלו בשנה קודמת (2008). נמצא כי עוד 7.4% מהאוכלוסייה - כ- 155 אלף משקי בית התנסו בעבודות שיפוץ ותחזוקה עצמית בשנה קודמת, ובסה"כ קרוב למיליון משקי בית בצעו עבודות תחזוקה ושיפוץ בבתיהם במהלך השנתיים האחרונות.

מי שלא ערך תיקונים ושיפוצים בביתו בשנה האחרונה, ואף לא בשנה שקדמה לה, סה"כ 57.5% מכלל המשיבים, נשאל האם נהג לעשות כן בשנים קודמות. מסתבר כי 11.8% מכלל האוכלוסייה נהגו לערוך תיקונים ושיפוצים בביתם בשנים קודמות אך נמנעו מפעילות זו בשנתיים האחרונות בשל סיבות שונות, בהן:

א. במהלך השנים נוצר קושי פיזי בביצוע התיקונים הנדרשים עקב הזדקנות, מצב בריאות לקוי ומוגבלות פיזית.

ב. לא היה צורך בתיקונים או שיפוצים בתקופה האחרונה, הן מפני שזו היתה דירה חדשה או מפני שזו היתה דירה בשכירות ובעל הדירה היה האחראי לתיקונים.

ג. אילוצים כלכליים בעבר, הביאו אותם לתקן בעצמם, בעוד שכיום הם יכולים, מבחינה כלכלית, לממן את התיקון/שיפוץ הנדרש באמצעות בעלי מקצוע, נימוק המתקשר, כאמור, לסוגיית מחיר הפנאי עבור המשפצים.

⁴ ההגדרות אינן זהות במלואן להגדרת שיפוץ עצמי בסקר הנוכחי, אך נתונים מקבילים לא היו זמינים ולכן יש להתייחס בזהירות להשוואה זו..

מאפייני אוכלוסיית משקי הבית המשפצים בעצמם את ביתם

שעור גבוה יחסית ממי ששיפצו בעצמם את ביתם בשנה האחרונה, נתגלה בקרב משקי בית של משיבים גברים לעומת נשים: 39.6% לעומת 31.2% בהתאמה. מגמה זו ניתן להסביר, כנראה, בנטייה, הקיימת עדיין, לראות בעבודות השיפוץ עיסוק גברי אף שכיום, עם פישוט תהליכי השיפוץ, גם נשים לא מעטות עוסקות בשיפוץ בביתן. כמו כן, ניתן לשער כי הנטייה ל"עשה זאת בעצמך", בקרב נשים שהן אמהות חד-הוריות נמוכה בשל מצוקות זמן ותקציב.

הנטייה לבצע שיפוץ עצמי במקום המגורים קטנה עם הגיל, ועומדת על 24.8% של משפצים בעצמם בקרב בני 55+ לעומת 38.9% בקרב בני 35-54 ולעומת 41.0% בקרב צעירים עד גיל 34. האחרונים נוטים לעסוק בשיפוץ עצמי של בתיהם יותר ממבוגרים, הן בשל הצורך לחסוך בעלויות שיפוץ המתבצעות באופן זה, חסכון שהוא משמעותי עבור צעירים שטרם התבססו כלכלית, והן בשל היכולת הפיזית לבצע עבודות שיפוץ, העשויות להיות קשות לאוכלוסייה יותר מבוגרת. זו האחרונה הנוטה להיות גם אוכלוסיית מבוססת יותר מבחינה כלכלית, ועל כן סביר שתעדיף לבצע שיפוצים באמצעות אנשי מקצוע, שהם אמנם יקרים יותר אך חוסכים מהם את הטירחה בביצוע העבודה הפיזית בעצמם.

רווקים נוטים לשפץ ביתם יותר ממי שהוא גרוש, פרוד או אלמן. אצל הראשונים - צרוף של גיל צעיר, יכולות פיזיות לצד תקציב מוגבל, מעודדים שיפוץ עצמי, לעומת אחרים שגרים לבד-אלמנים וגרושים, שהנטייה לשיפוץ בקרבם נמוכה יחסית.

נמצא כי אוכלוסייה ותיקה, שהיא בד"כ גם האוכלוסייה היותר מבוססת כלכלית, נוטה לשפץ בעצמה את מקום מגוריה יותר מעולים או מערבים: 39.6% לעומת 29.9% ו-31.3% בהתאמה, בין היתר בשל ההוצאה הכרוכה בשיפוץ, המקשה על אוכלוסיית העולים, גם אם מדובר בשיפוץ שעלותו נמוכה יחסית, או כיון שחלק ניכר מהם גרים בדירות חדשות יחסית שלא נזקקות לשיפוצים עדיין. השעור הנמוך של מי שמשפצים בעצמם במגזר הערבי שחלק ניכר ממנו מתגורר בבתים צמודי קרקע, הוא מפתיע. יתכן שניתן להסבירו במחיר הזול יחסית של שיפוץ המתבצע ע"י אנשי מקצוע שהם זמינים יותר בקרב מגזר זה.

הנטייה לשיפוץ עצמי עולה ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר והיא מגיעה ל-40.0% בקרב בעלי +14 שנות לימוד לעומת 28.1% בקרב בעלי עד 11 ש"ל. לכאורה יש כאן ניגוד מסוים שכן ניתן היה לצפות ששעור המשפצים בעצמם גבוה דווקא בקרב בעלי השכלה נמוכה, ששעור גבוה יחסית מהם עוסקים במלאכת כפיים והכנסותיהם אינן מאפשרות לשכור משפצים מקצועיים בד"כ. הממצא הנוכחי מעיד כי בעלי השכלה גבוהה מודעים לצורך בתחזוק הנכס כדי לשמור על ערכו, ולו גם בעבודה עצמית, יותר מאחרים שצורכי תחזוקה ושיפוץ הדירה נדחקים אצלם למקום משני עקב הצורך למלא צורכי קיום בסיסיים יותר כמו מזון ולבוש.

מימצא מעניין הוא השעור הגבוה של המשפצים בעצמם מקרב החרדים, העומד על -50.9%. נטייה זו מוסברת על רקע מסורת, הקיימת בקרב אוכלוסייה זו, להתחדשות ושיפוץ הבית לפני החגים החשובים- פסח וראש השנה, לצד מגבלות תקציב, של חלק ניכר מהאוכלוסייה החרדית, המקשה על מסירת ביצוע השיפוץ לגורמים מקצועיים.

באשר לקשר בין היקף אוכלוסיית המשפצים בעצמם, לבין הבעלות על הדירה וסוג הדירה, הרי כצפוי, נמצא שבעלי דירות נוטים לשפץ בעצמם את מקום מגוריהם, יותר ממי שגרים בשכירות, מתוך דאגה לשימור הרכוש שבבעלותם, היות שתחזוקה נכונה עשויה גם להעלות את ערך הנכס שלהם, שלא לדבר על נוחות והרגשה טובה יותר בדירה המתוחזקת כראוי. עם זאת, העובדה שגם 30% ממי שגרים בשכירות, נוהגים לשפץ בעצמם את דירותיהם מלמדת על החשיבות שמייחסים דיירי הבית לדירה המתוחזקת ברמה טובה, אף שאין הם בעליה. לעומת זאת, שעור המשפצים מקרב מי שגרים בבית פרטי או בדירות לא סטנדרטיות (לופט, דירת גן, פנטהאוס), נמצא גבוה אך במעט מזה של המתגוררים בדירות רגילות: 34.8% לעומת 35.4% בהתאמה, אף שניתן היה לצפות לפערים גבוהים יותר עקב הצורך בתחזוקה שוטפת של בית פרטי, המחייבת תיקונים וטיפולים שוטפים בהיקף העולה על זה שבדירות רגילות. נראה כי למרות השעור הדומה של מי שמבצעים את התיקונים בעצמם מקרב שני סוגי הדירות, הרי מי שגר בבית פרטי, נוהג, בנוסף לעבודות שהוא מבצע בעצמו בבית, גם למסור חלק מעבודות השיפוץ בביתו לבעלי מקצוע. נושא זה לא נבדק בסקר הנוכחי.

לוח 1: מאפייני רקע עיקריים של אוכלוסיית "עשה זאת בעצמך", באחוזים מכל קבוצה

המאפיין	אחוז מהקבוצה	המאפיין	אחוז מהקבוצה
ממוצע מגדר	35.0	השכלה: שנות לימוד	
גברים	39.6	עד 11	28.1
נשים	31.2	12-13	32.7
		+14	40.0
מגזר		רמת דתיות (יהודים)	
יהודים ותיקים	39.5	חרדי, דתי מאוד	50.9
עולים אחרי 1989	29.9	דתי	32.2
ערבים	31.3	מסורתי	32.1
		חילוני	35.1
גיל		בעלות על דירה	
עד 34	41.0	בבעלות	35.8
35-54	38.9	שכירות	30.7
+55	24.8	סוג דירה	
מצב משפחתי		דירת מגורים רגילה	34.8
נשוי/חי עם בת זוג	35.9	בית פרטי כולל: וילה,	35.4
רווק	37.3	קוטג' דן- משפחתי, לופט	
גרוש, פרוד אלמן	27.5	דירת גן, פנטהאוס דופלקס	35.7
נשוי/חי עם בן בת זוג	20.0		

פרק ה' - עבודות DIY לסוגיהן השונים

שוק השיפוצים הביתיים הוא מגוון וכולל עבודות קלות יחסית, בעיקר כאלו השייכות לתחום העיצוב: בהן: צביעה, התקנת וילונות, חידוש רהיטים, שיפור חזות ארונות המטבח, שדרוג ברזים וכיורים, שינוי אהילים ודלתות, אך לצידן, כוללות עבודות השיפוץ גם עבודות מקיפות וכוללות יותר, בהן: בניית קירות והחלפת ריצוף, בניית דקים (פרקטים), החלפת ארונות מטבח, החלפת חדרי אמבטיה, וכן עבודות בחצר הבית בהן עבודות גינון, עיצוב תוואי נוף, שתילה, בניית פרגולות בניית חומת אבנים.

בסקר נמצא כי השיפוץ הנפוץ ביותר בביצוע עצמי הוא של עבודות סיוד וצבע, שנעשו בידי 64.9% ממי שערכו שיפוצים בביתם. נתונים דומים קיימים במדינות מערביות שבהן מעל ל-60% מעבודות

הן עבודות עיצוב וצביעה (*Freedonia, world paints and coatings 2005-2010*)

העבודות האחרות, נפוצות בשכיחות נמוכה יחסית, והן עבודות הקשורות בתיקונים בחדרי אמבטיה 37.1%, תיקוני חשמל 26.4% ועבודות עץ למיניהן 20.4%. הסוגים האחרים של שיפוץ עצמי ותיקונים בבית, אינם נפוצים ביותר, והם כוללים בניית קירות גבס 3.9% ועבודת שונות, בהן: הדבקת טפטים 5.2% שהפכו למוצר אופנתי בשנה החולפת.

גם נתונים מבריטניה מלמדים כי הקטגוריות המובילות הן עבודות צבע, בדומה לישראל, אך שם נפוצים, יותר מאשר בישראל, גם הטיפול במוצרי עץ בבית (פרקט), התקנת טפטים וצפוי באריחים ומרצפות (מצגת מינהל מחקר).

לוח 2: שיפוצים לפי סוג השיפוץ: שכירות (באחוזים מכל קבוצה) וגובה ההוצאה (ממוצע שנתי

בשקלים)

הוצאה שנתית ממוצעת בשקלים	אחוז המשפצים בכל סוג שיפוץ	סוג השיפוץ
661	64.9	סיווד וצבע
946	37.1	שיפוצים חדרי אמבטיה, ברזים, אינסטלציה, כיור וכו'
452	26.4	תיקוני חשמל התקנות
1,250	9.3	בניית קירות גבס, הריסת קירות
2,442	20.4	עבודות עץ, התקנת ארונות, דק עץ, מדפים, כולל הרכבת ארונות מוכנים
2,258	5.2	אחר, כגון: הדבקת טפטים, פרזול תליית וילונות

פרק ו' - הוצאות משקי בית לשיפוץ עצמי בדירותיהם

ההוצאה הממוצעת וסך ההוצאה השנתית של משקי בית על שיפוץ עצמי

ההוצאה הממוצעת של משק בית על שיפוצים ותחזוקה בעבודה עצמית בשנת 2009, עמדה על 1,466 ש"ח, כ- 1.5 אלף שקלים בשנה .

על פי אומדן זה, סך ההוצאה השנתית של משקי בית ששיפצו בעצמם נאמד בכ-1.1 מיליארד שקלים (35.0% $2,087.4 \times 1,466 = 3,059,900,000$ = 1.1 מיליארד שקלים).

מתברר כי עבודות השיפוץ העצמי שהן יחסית יקרות יותר, הן עבודות עץ או הדבקת טפטים, שההוצאה עבורן נאמדת בכ 2.5 אלף ו-2.3 אלף בממוצע בשנה בהתאמה. ההוצאה היא על חומרי הגלם, שהרי העבודה מתבצעת עי הפרט עצמו. שעור המבצעים עבודות אלו בעצמם הוא נמוך, בשל הצורך במידה מסוימת של מיומנות לביצוען, ובשל החשש לקלקל חומרים יקרים בעבודתם העצמית הלא-מקצועית.

עבודות סיווד וצביעה הרווחות ביותר בקרב מי שמשפצים בעצמם, כמו גם עבודות החשמל הן עבודות שהחומרים עבורן הם זולים יחסית, וההוצאה בהן מסתכמת בכ-: 661 שקלים ו-452 שקלים בהתאמה, בממוצע שנתי.

בחינת התפלגות הוצאות השיפוץ מלמדת כי חלק ניכר מהמשפצים בעצמם 37.6%, הוציאו במהלך השנה, סכומים לא גבוהים של עד 500 שקלים לעריכת שיפוצים ותיקונים. לעומתם, רק כ- 6.4% ממי ששיפצו בעצמם את ביתם בשנה האחרונה הוציאו סכום העולה על 5 אלף שקלים על שיפוצים אלו במהלך השנה.

התפלגות הוצאות זו היא דומה גם בקרב מי ששיפצו בעצמם את ביתם בשנה הקודמת (ולא ב-12 החודשים האחרונים), שגם בה- רבים 37.0% שיפצו בסכום נמוך יחסית-של עד 500 שקלים, ומעטים- בסכום גבוה שמעל ל-5 אלף שקלים.

התפלגות זו מלמדת כי דפוס השיפוץ העצמי הרווח בישראל הוא של שיפוץ/תיקון קטן בסכומים לא גבוהים יחסית. כנראה שהסיכון בבזבוז חומרים או גרימת נזק לבית בעבודה עצמית מסוג זה- של שיפוץ/תיקון קטן, הוא מינימלי, ויתכן שכאשר נדרש שיפוץ מקיף ורציני יותר, הנטייה היא לבצע את השיפוץ באמצעות אנשי מקצוע, ולא בידי חובבנים.

15.0% מהמשפצים לא ידעו לאמוד את גובה הוצאותיהם על שיפוץ עצמי במהלך השנה. נראה כי ניתן להוסיף קבוצה זו לקבוצת המשפצים בסכומים נמוכים, שכן אחרת, אילו היה מדובר בסכומי הוצאה גבוהים, סביר שהיו זוכרים את הסכום.

לוח 3 : התפלגות של הוצאות השיפוץ בשנה האחרונה, באחוזים מסך המשפצים

אחוז	הסכום בשקלים		אחוז	הסכום בשקלים
10.3	1001-2000		8.1	עד 100
4.5	2001-3000		7.8	101-200
4.2	3001-5000		10.0	201-300
6.4	+5001		7.0	301-400
15.0	לא יודע		4.7	401-500
2.8	ענה לא		19.2	501-1000